

НЕЙРОЕНДОКРИННО-ІМУННІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКИ У ЩУРИВ-САМЦІВ ЗА УМОВ ХРОНІЧНОГО СТРЕСУ

©І. С. Половинко, Л. М. Заяць, І. Л. Попович

*Івано-Франківський медичний університет
Інститут фізіології ім. О. О. Богомольця НАН України, Трускавець*

Поставлено експеримент на 49 щурах-самцях (Щ), 10 з яких залишали інтактними (Н), а інших піддавали хронічному стресу впродовж 7 днів. Через добу реєстрували ЕКГ, а потім всіх Щ декапітували з метою забору крові (К), тимуса (Т) і селезінки (С), в яких визначали рівні гормонів та 41 параметр імунітету (П), а також надниркових залоз (Ad), в яких вимірювали товщину окремих морфофункціональних зон. Надалі методом канонічного кореляційного аналізу за програмою "Statistica 5.5" було з'ясовано зв'язки між окремими функціональними сетами параметрів.

Канонічна кореляція між імунними параметрами крові і параметрами вегетативної регуляції виявилась сильною: $R=0,79$; $\chi^2_{(30)}=77$; $p<10^{-5}$. При цьому вегетативний канонічний радикал отримує негативне факторне навантаження від симпатичного тону (у $r=-0,72$) та позитивні – від вагального тону (у $r=0,72$) і гуморального каналу (у $r=0,74$). З іншого боку, імунний радикал периферійної крові репрезентований інверсним чином В-лімфоцитами (у $r=-0,57$), базофілами (у $r=-0,37$), сегментоядерними (у $r=-0,33$) і паличкоядерними (у $r=-0,26$) нейтрофілами та плазмочитами (у $r=-0,26$); а позитивні факторні навантаження на імунний радикал чинять: фагоцитарний індекс моноцитів (у $r=0,36$), лейкоцитоз (у $r=0,31$), рівні еозинофілів (у $r=0,27$) і загальних лімфоцитів (у $r=0,22$) та завершеність фагоцитозу нейтрофілів (у $r=0,21$).

На наступному етапі нами проаналізовано зв'язок між імунними параметрами тимуса та селезінки – з одного боку, і периферійної крові – з іншого. Констатовано, що тиміко-спленічний канонічний радикал представлений макрофагами (у $r=0,62$), плазмочитами (у $r=0,62$) і лімфоцитами (у $r=-0,57$) селезінки та її відносною масою (у $r=-0,32$), а також епітеліоцитами (у $r=0,41$), макрофагами (у $r=0,31$), лімфоцитами (у $r=-0,22$) і ретикулоцитами (у $r=-0,21$) тимуса. З іншого боку, гемато-імунний радикал отримує максимальне факторне навантаження саме від активності фагоцитозу моноцитів/макрофагів (у $r=-0,76$), а також, меншою мірою, від активності (у $r=-0,27$) і завершеності (у $r=-0,31$) фагоцитозу нейтрофілів/макрофагів. Суттєві факторні навантаження на цей радикал дають ще сегментоядерні нейтрофіли (у $r=0,31$) і загальні лімфоцити (у $r=-0,26$). З врахуванням слабких внесків у факторну структуру гемато-імунного радикала Т-гелперів, натуральних кілерів, еозинофілів, базофілів

і плазмочитів його канонічний кореляційний зв'язок з тиміко-спленічним радикалом виявляється дуже сильним: $R=0,96$; $\chi^2_{(120)}=244$; $p<10^{-6}$. Отже, судячи за коефіцієнтом канонічної кореляції, стан імунних параметрів периферійної крові детермінується імунними параметрами селезінки і тимуса на 92 %.

Фізіологічний зміст такої детермінації полягає в тім, що імуніцити, утворюючись в тимусі і селезінці (а також в кістковому мозку), поступають в кров, а потім здійснюють двосторонню міграцію між імунними органами і тканинами. Так що лейкоцитограма та імунітограма крові є наслідком взаємодії процесів проліферації, міграції і загибелі лімфоїдних і міелоїдних клітин.

На наступному етапі проведено аналіз зв'язку між ендокринними параметрами, з одного боку, і імунними параметрами – з іншого. Виявлено, що між сетами існує тісний зв'язок: $R=0,89$; $\chi^2_{(112)}=146$; $p=0,017$. В даному випадку ендокринний канонічний радикал представлений прямим чином відносною масою надниркових залоз (у $r=0,49$), товщиною їх фасцикулярної (у $r=0,63$), гломерулярної (у $r=0,44$) і ретикулярної (у $r=0,36$) зон, екскрецією 17-кетостероїдів (у $r=0,34$), а також трийодтироніном (у $r=0,49$), та інверсним чином – кортикостеронемією (у $r=-0,14$).

З іншого боку, імунний радикал отримує позитивні факторні навантаження від відносної маси тимуса (у $r=0,51$) і селезінки (у $r=0,38$), вмісту в останній лімфобластів (у $r=0,38$) і нейтрофілів (у $r=0,37$), вмісту в крові лейкоцитів (у $r=0,45$) та завершеності (у $r=0,51$) і інтенсивності (у $r=0,27$) фагоцитозу нейтрофілів крові. Натомість негативні навантаження на імунний радикал дають рівні фібробластів (у $r=-0,47$), макрофагів (у $r=-0,48$) і ретикулоцитів (у $r=-0,42$) селезінки, тілець Гассалія (у $r=-0,50$) і епітеліоцитів (у $r=-0,23$) тимуса, НК-лімфоцитів (у $r=-0,47$), плазмочитів (у $r=-0,40$), базофілів (у $r=-0,40$) і моноцитів (у $r=-0,22$) крові.

Аналогічною мірою імунний статус пов'язаний і з параметрами обміну електролітів: $R=0,93$; $\chi^2_{(60)}=162$; $p<10^{-6}$. При цьому радикал обміну електролітів представлений кальційемією (у $r=0,97$), калійемією (у $r=0,56$), калійгістією еритроцитів (у $r=0,28$), калійурією (у $r=0,26$) та, незначною мірою, натрійурією (у $r=0,09$). Імунний канонічний радикал отримує позитивні факторні навантаження від лімфобластів (у $r=0,39$) і ретикулоцитів (у $r=0,34$) тимуса та його відносної маси (у $r=0,26$), плазмочитів (у $r=0,36$)

Матеріали науково-практичної конференції «Актуальні питання патології за умов дії надзвичайних факторів» і нейтрофілів ($r=0,28$) селезінки та її відносної маси ($r=0,29$), а також від 0-лімфоцитів крові ($r=0,26$). Негативні факторні навантаження на цей радикал дають тільця Гассаля тимуса ($r=-0,92$), макрофаги селезінки ($r=-0,47$) та плазмоцити ($r=-0,50$) і паличкоядерні нейтрофіли ($r=-0,38$) крові.

Із викладеного випливає припущення, що виявлені нами зміни імунних параметрів є наслідком як прямих регуляторних впливів вегета-

тивної нервової системи на імуніцити, так і впливу на них гормонів кори надниркових залоз, щитоподібної і паращитоподібної залоз, діяльність яких, своєю чергою, підлегла вегетативній регуляції. При цьому свою імуномодулювальну роль відіграють кальцій, калій і, можливо, натрій, обмін яких теж підлеглий нейроендокринній регуляції. Це узгоджується з концепцією нейроендокринно-імунного комплексу.